

# PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

TEV.—NO. 843.

CHICAGO, ILL., 8. NOVEMBRA (November 8th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 2639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

## PO PETIH IN PO ŠESTIH LETIH.

*Obletnica druge ruske revolucije. Obletnica premirja in revolucije v Nemčiji.*

Ko je leta 1914 izbruhnil vojni požar, je go-podoval Rusiji še car. Nad 180,000,000 ljudi mu je bilo podložnih. Ena sedminka zemljske površine je bila pod njegovo oblastjo.

Carizem je bil eden najreakcionarnejših sodobnih režimov. Nikjer na svetu niso bile ljudske mase bolj brezpravne kakor v carski Rusiji. Car je izdajal ukaze, ljudstvo je moralo ubogati. Kdor se je branil, se je seznanil s Sibirijo, z ječo, z vislicami.

Dne 15. marca 1917 pa je car dobil ukaz: "Podpiši svojo odpoved do prestola." Car je podpisal, ne samo svojo odpoved, ampak tudi odpoved članov svoje rodbine Romanovcev, ki so se na ta način odrekli "pravici do prestola".

Dne 14. septembra 1917 je Rusija z dekretom Kerenskijeve vlade postala republika. Ves čas po strmoglavljenju carja so se v Rusiji borile razne politične struje za prvenstvo. V Rusijo sta dospela Lenin iz Švice in Trocki iz New Yorka ter prevzela vodstvo nad boljševisko skupino, ki je propagirala sovjetski sistem vlade in socialno revolucijo. Kerenski je hotel voditi vojno na strani zaveznikov naprej — ruski mušiki pa so hoteli mir in zemljo. Vojna jim je bila usiljena, in ker je carjeva vlada padla, čemu bi se še nadalje vojevali?

Dne 7. novembra je prišla na površje nova vlada — vlada sovjetov. To je bila druga ruska revolucija tekem leta 1917. Vojne na ruski fronti je bilo konec. Toda nemški junkerji so mislili drugače. Navalili so s svojo armado na izkrvavljeno Rusijo in ji diktirali v Brest-Litovsku sramotne, poniževalne pogoje. Sovjetska Rusija jih je sprejela in s tem je bil "sklenjen" med njo in kajzerjevo Nemčijo mir. V razmerah kakršne so bile, Rusija ni imela drugega izhoda. Lahko bi odklonila nemške pogoje, kar bi imelo za posledico, da bi kajzerjeve armade prodirale dalje v notranjost Rusije in da bi morala sovjetska vlada premakniti svoj sedež proti sibirski meji. Z mirom, sramoten kakor je bil, je upala Rusija doseči več kakor pa z nadaljevanjem vojne, v kateri ne bi mogla ničesar pridobiti.

Brest-litovski mir je imel le kratko življenje. Nemške armade na zapadnoevropskih bojiščih

so bile prisiljene na umikanje. Naduti nemški militarizem je za enkrat odigral.

Dne 9. novembra 1918 je imela Nemčija revolucijo, ki je pomedla z monarhijo in vrgla vse dinastije v nemški federaciji. Nekaj dni pozneje, dne 11. novembra je bilo med zastopniki Nemčije in zaveznških držav podpisano premirje. S tem je bila vojna končana. V zaveznških deželah Evrope in v mestih Zed. držav so rajali milijoni veselja, ne toliko zato ker so zavezniki zmagali, ampak več zato, ker je bila vojna končana. Demokracija je zmagala!

To je bilo pred petimi leti.

Po premirju so se gospodje, ki napovedujejo vojne, zbrali v Versaillesu in sklenili po dolgem mešetarenju "mirovno" pogodbo. Radi te pogodbe je Nemčija danes v krizi, takorekoč v razsulu, njeno ljudstvo v bedi, z njim pa vladlja imperialistična Francija in kapitalistični mogotci sveta. Kaj je njim beda 60,000,000 ljudi!

Rusija praznuje obletnico svoje revolucije v znamenju prerorenja in gospodarske rekonstrukcije. Težka je bila njena pot skozi zadnjih šest let, težka je bila pot njenega ljudstva skozi zadnja stoletja. Danes pa je v znamenju prerorenja.

Premagala je neštete ovire, porazila notranje in zunanje sovražnike in sedaj gradi, resnično gradi.

Kapitalistične vlade, ki so še pred par leti gledale nanjo z zaničevanje in prezirom, so spoznale, da imajo opraviti z Rusijo, ki noče nikomur biti vazal. Današnja Rusija je država ruskega ljudstva, broječa 130,000,000 duš. Njena vlada dela za rusko ljudstvo. Kulturne institucije gradi za rusko ljudstvo.

Iz nazadnjaške, ekonomsko nerazvite Rusije se dviga nova, človeštvu in ruskemu ljudstvu mnogo obetajoča Rusija, iz nje se je dvignila Unija sovjetskih socialističnih republik!

Današnja Nemčija ne praznuje obletnice svoje revolucije tako kakor jo praznuje Rusija. Nemško ljudstvo je prepojeno z gnjevom in sovraštvom proti Franciji. V njem tli neprikrita želja po maščevanju nad krivci njegove nesreče.

Nova Nemčija je dobila nove industrialne kajzerje, ljudi, ki so si nagrabil milijarde iz ljudske mizerije. Ti so v zvezi z monarhisti, katerim dajejo potuho tudi nekatere kapitalistične vlade in vsi mednarodni bankirji.

Ruski proletariat praznuje svoj dan v znamenju zmage.

Nemški proletariat ne praznuje obletnice svoje revolucije. Vali se po ulicah in zahteva kruha. Dasi je nemško delavstvo v političnem oziru najbolj izvežbano, dasi je nemško ljudstvo v kulturnem oziru eno prvih na svetu, četudi je Nemčija ekonomsko ena najbolj razvitih dežel, kljub temu je po petletnem miru bolj zbita na tla kakor je bila takrat, ko je podpisala premirje. V versailleskem miru je glavno poglavje njene tragedije.

Nemško ljudstvo ne bo zmerom na tleh. Francoski imperializem ne bo večer. Stinnesi in Kruppi bodo padli kakor je padlo že toliko drugega v razvoju. Nemško ljudstvo pa bo ostalo.

Predno bomo dobili svetovno unijo socialističnih republik, bo šlo človeštvo še skozi mnoge krvave krize. Milijone mož je še pod orožjem, države še vedno trošijo ogromne milijarde za militarizem. Skozi vse te krize, skozi barbarizme pa se človek počasi spreminja v človeka.

Zgodovina zadnjih šestih let je le majhen odlomek naših izkušenj in naše vzgoje. Toda četudi odlomek, je vendar eden najvažnejših v zgodovini človeštva, ker znači rojstvo nove dobe.

Fašizmi in drugi podobni pojavi prihajajo in odhajajo. Reakcija, ki dviga svojo glavo, bo izginila. Nova doba, prehajanje iz kapitalizma v socializem, ostane. Šla bo po svoji križevi poti, padala, se dvigala, in končno praznovala dan svojega vstajenja.

## “Ten-Cent Stores”.

Kapitalizem si osvaja tudi trgovine na drobno, ki so bile pred leti še privilegij malih trgovcev, članov takozvanega srednjega sloja. Danes je to drugače. Ustanovile so se mogočne korporacije, ki so odprle verigo malih trgovin, bodisi za grocerijsko blago, obuvala, restavracije, tobakarne itd. itd. Med temi trgovinami so tudi takozvani “ten-cent stores”, ki prodajajo vse mogoče drobnarije. Ena takih “ten-cent” korporacij je tudi S. S. Kresge kompanija, ki lastuje po raznih mestih Amerike drobnarijske trgovine. V tem letu je napravila okoli \$80,000,000 (osemdeset milijonov dolarjev) prometa, in njen dobiček znaša \$9,296,000. In Kresgejeva kompanija ni ena največjih te vrste!

Pomislite, koliko milijonov “dajmov” požro malim trgovcem samo take “ten-cent” trgovine. Ampak z osvajanjem trgovin na drobno je kapitalizem komaj pričel. Tak je zakon ekonomskega razvoja pod kapitalizmom, in ničesar ga ne more ustaviti. In kapitalizem ustvarja pogoje za socialistično ekonomsko uredbo, ne ker jih hoče in želi, ampak zato ker je zakon ekonomskega razvoja tak. So stvari, ki so prirobnemu delavcu nerazumljive, toda se mora truditi, da jih bo razumel, kajti le tako bo tudi sam dozoreval za socializem.

## Znamenje časa.

*Eugene V. Debs.*

Vsaki dan, skoro vsako uro čujemo pritožbe, da primanjkuje hišnih poslov, da manjka delavcev, katerih naloga je opravljati dela na domovih premožnih ljudi. Naravno je, da se gospoda pritožuje nad slabimi časi radi pomanjkanja poslov. Mene take pritožbe izredno razvesele, ker nam dajejo nove upe, ker so znamenje časa.

Skozi vse dolge dobe, odkar se je pojavila organizirana družba, je mala, zelo mala manjšina brezdelnih parazitov, gnijoča v izobilju, vladala in tlačila brezpravne mase delavnega ljudstva, ki je ječalo in ginilo v revščini in mizeriji. Nepotrebni paraziti so bili vedno na vohu in delovne, ustvarjajoče mase so vedno služile za po blatu položene podlage, na katerih je zgrajena družabna uredba v korist nepotrebni in v škodo potrebnim.

V starodavnem Rimu je bil gospodar in suženj; v srednjeveški Evropi je bil grof in polložnik; v današnjem dnevu je kapitalist in mezdni delavec, ki reprezentirata “višji” in “nižji” razred človeške družbe.

V vsaki dobi, v vsaki deželi in v vsaki uredbi je bil koristen delavec vedno spodaj in smatran za “manjvrednega” od nasičenega, glazdavega parazita, ki se je mastil na račun delavčeve mizerije.

Človeštvo še ni nikdar imelo prave civilizacije in jo nikdar ne bo vse dotlej, dokler se ne bodo tisti, ki opravljajo koristna dela in ustvarjajo bogastva, dvignili do dostojanstva svobode, se osvobodili okovov, ustvarili samovlado in uživali v sreči in v miru sadove svojega dela.

Dokler se to ne zgodi, se mora z borbo nadaljevati po vsem širnem svetu in nobena sila ne more zaustaviti zmagovitega pohoda dokler ne izvrši svojega dela in postavi delavstvo za vladarje sveta. Naj si nihče ne tolmači, da kar tu govorim o delavcih, da imam v mislih le manualne delavce, kajti delavci so vsi tisti, bili duševni ali ročni, ki opravljajo direktno ali indirektno kakršnakoli dela v korist družbe. Edino izkoriščevalce in parazite je treba iztrebiti, kar bo končno njim v korist in v korist tistim, ki pridejo za njimi.

Jaz ne morem verjeti, da je bilo v načrtih stvarstva kedaj določeno, da mora biti en človek služabnik drugemu, da mora biti eden hlapec in drugi gospodar, da morajo eni garati zato, da se drugim, ki ne garajo, dobro godi.

Ni še tako dolgo nazaj, ko so morale hčere revnih starišev beračiti okoli premožnih družin, naj se jim milostno naklonijo službe deklet in služkinj. Ta dekleta so bila navadno smatrana za nič drugega kakor sredstva udobnosti bogatašem, za pokorne deklet gospodarjem.

in gospodinjam ter njihovim otrokom. Od njih se je zahtevalo, da morajo biti v jutro prve polkoncu in zvečer čakati, da je šel zadnji član gospodarjeve družine k počitku, predno so si ga smele same privoščiti. Dobile so zase najslabše sobe, jesti so morale kar je ostalo drugim, opravljati vsa "umazana" dela, bile niso nikdar proste, in dobivale so za "privilegij" živeti v takih ječah sramotno nizko plačo. Kaj so imele te služkinje od življenja? Sem pa tam kak pomilovalen nasmeh, toda preziranja največ. Rojene so bile, da napravijo drugim udobno življenje, same pa so bile sužinje.

Ta dekleta, hvala vzbujajočim vplivom današnjega časa, sedaj spoznavajo, da niso bile rojene za sužinje, da niso namenjene za plen parazitom. Njihov ponos se je pričel dvigati in zahtevajo, da se z njimi postopa kot z ljudmi, ki opravljajo koristne službe. Poveljučujem vsak njihov korak, ki ga store v smeri, da si zagotove enakovredno stališče z njihovimi gospodinjami in gospodarji.

Čemu je potrebno, da bi bili paraziti, ki ne producirajo ničesar in imajo vse, na vrhu, medtem ko so delavci, ki ustvarjajo vse in nimajo ničesar, spodaj in služijo le za podložja gospodarjem?

Te služkinje so hčere delavskega razreda in delavski razred po vsem širnem svetu se dviga na svojih nogah, pričel se je zavedati svoje moči in se zavzel osvoboditi samegasebe, ostreši se hlapčevstva in degradacije ter zavzeti mesto v družbi, ki mu pripada.

Dekleta, jaz vam častitam, da ste postale "redke" na trgu dekel in služkinj! Veseli me vsak vaš napor, da se dvignete iz hlapčevstva, da si priborite svobodo, da si izvojujete spoštovanje kakoršnega so človeška bitja vredna. Služkinje so opravičene, ne do najslabše ampak do najboljše sobe, ne do ostankov, ampak do najboljše hrane, ki jo same pripravljajo, do ravnanja, ki jih bo postavljalo ne na stališče deklet ampak na stališče enakovredne članice hiše v kateri služi, opravičena je do plače, ki ji bo zasigurala dostojno življenje in do dobrin, ki jih s svojim delom zasluži. Pomnite, da niste vredne za družbo manj kakor paraziti katerim služite, pač pa več, ker ste njeni koristni člani, medtem ko bi se čisto lahko izhajalo tudi brez parazitov.

Človeštvo napreduje, tudi ako je prisiljeno napredovati v solzah in agoniji, skozi temo in mlake krvi. V pravi civilizaciji ne bodo človeška bitja hlapčevala drugim človeškim bitjem. Resnično civiliziran človek je tisti, ki je pripravljen plačevati usluge z uslugami. Ako nisem pripravljen osnažiti čevlje človeku, bil bel ali črn, ki osnaži moje, je on moralno nad mano, četudi sem jaz oblečen v draga oblačila in navidezno gospod proti njemu.

Prišel bo čas, ko ljudje ne bodo več skušali izkoriščati in degradirati drug drugega, ampak

bodo delali za medsebojne koristi, vsi bodo ustvarjali in vsi uživali sadove svojega dela. Vzroki za sovraštva, mržnje in poniževanja bodo s tem iztrebljeni in ljudje se bodo lahko v resnici ljubili kakor ljudje in živeli kakor ljudje. Družba gospodarjev in hlapcev, urejena za gospodarje in proti delovnemu ljudstvu, bo izginila, nasledila pa jo bo družba delovnih ljudi, urejena v korist vseh delovnih ljudi.



## Le dve uri . . .

### V.

Ignoranca je tisto zlo, tista šiba, ki tepe človeštvo in ga bo tepla tako dolgo, dokler se ne zdrami iz duševne lenobe. Nobeni vojni, potresu, lakoti, epidemijam itd., se ne more pripisovati toliko zlih posledic, kakor ignoranci. Razun katastrof, ki jih povzročajo narurne sile, so vse druge posledice ignorance v širokih ljudskih masah. Ignoranca tlači človeštvo (razun male peščice vladajočih slojev) trajno, medtem ko se rane, zadane vsled naravnih nezgod, kmalo zacelijo. Ignoranca ni omejena le na gotove kraje, mesta, države ali narode, temveč vlada nevirano vse narode, nad delavskim in kmečkim ljudstvom vseh dežel po svetu.

Ako bi povprečni delavec posvetil le dve uri v tednu (kar gotovo ni pretirana zahteva) v svojo korist, za svojo politično izobrazbo, bi bilo siromaštvo že davno odpravljeno, gorja, nepokoja in klanja, ki danes pretresa svet, bi ne bilo več. Ignoranca vlada nad maso. Žrtve si izbira samo med "maso".

Ali ni žalostno gledati na Evropo, kjer peščica ljudi bega in izmogava tiste, kateri so s svojimi rokami in umom ustvarili bogastva za brezskrbno življenje vladajočim? Evropske delovne mase so pehane semintja kakor pehajo viharji morske valove—brez cilja! Ali bi ne mogle te ogromne mase ljudstva, če bi se zavedale kaj se z njimi godi, storiti z malo peščico krvošesov to, kar lahko napravijo valovi z ladjo, ki se ziba na njih površini? Da, ljudstvo bi lahko potopiilo ladjo izkoriščevalcev in krvnikov, ki se ziblje na njegovi površini — lahko le tedaj, če bi razumelo svoj položaj in če bi poznalo intrige tistih, ki ga pehajo v nesrečo. Toda mase ljudstva so duševno še na nizki stopnji in se ne zavedajo svoje važnosti in ne svoje moči.

Delavec, uči se vsaj dve uri na teden! To ni preveč. Ako moreš, se uči vsak dan, uči se *misliti*. Dokler ne boš znal misliti sam, bodo *drugi*, ki niso tvoji prijatelji, misliti *zate*.

Kulturna povzdiga, politična zavednost, človeški ponos delavskih mas, to so tisti valovi, ki bodo v stanju vreči ladjo vladajoče, izkoriščevalne manjšine ob skalo in jo pogrezniti na dno.

Pomni, da je tudi delavec ud človeške družbe, boljši in potrebnejši ud kakor pa njegov izkoriščevalec. Toda tega se moraš zavedati in prenehati misliti kot hlapec. Socialisti uče delavske mase že dolga leta, ampak čudežev ne morejo delati. Ako bi se moglo znanje točiti v glavo kakor se toči n. pr. voda v sod, bi bili rezultati vidnejši in večji. Tako pa je vzgoja počasna. Socialisti ne delajo in ne morejo delati skokov. Prehoda iz kapitalizma v socializem ne morejo pospešiti drugače kakor s smotreno vzgojo. Izobrazba delavskih mas v socialističnem pomenu besede je temelj socializma. Vsak drug način graditve bi bil podoben stavbi,

zgrajeni na pesku, kateri bi vsaka večja nevihta izpodkopala temelj.

Nauki socializma niso utopije ali fraze, ampak fundamenti, na katerih bo stala družba bodočnosti. Pravičnost, bratstvo, proizvodnja vseh za interese vseh, to so stvari, ki bodo dobile veljavo samo v socialistični družbi. Socialistične stranke so prednja straža družbe bodočnosti. Kapitalizem se tega zaveda, pa se bori proti njim in za najmočnejšega zaveznika mu služi ignoranca v ljudskih masah. Socialistično gibanje je napadano od vseh strani, kljub temu se je izkazalo v dobi najhujših kriz za nepremagljivo.

Kakor sapice z drevesnimi listi, tako se danes igra nekaj ljudi z usodo milijonov — in sami smo krivi!

Delavec, nauči se misliti! Prizadevaj si delati sebi in svojim tovarišem v korist, da te ne bo ignoranca še bolj zaslužila.

Zakaj imamo fašizem, kuk klux klan in podobna gibanja, sestoječa iz delavcev proti delavcem? Za ker nimajo taki ljudje potrebne izobrazbe. Kaj se je zgodilo v Italiji, Bolgariji, Grčiji, Španiji in kaj se bo zgodilo v Nemčiji? Par generalov in brutalnih diktatorjev vlada vso deželo na korist buržvazije in njenim oprodam, ljudstvo pa trpi škodo. Kjer reakcija dviga glavo, tam ji kapitalizem pomaga na noge.

Da prične tudi nam zoreti pšenica, se otresi duševne lenobe in posvetimo vsaj dve uri na teden svoji politični izobrazbi.

\*\*\*

## Steinmetzovi dediči brez dedščine.

O pokojnem Steinmetzu so pripovedovali, da ima \$100,000 plače na leto. Takoj po njegovi smrti pa je vodstvo General Electric kompanije podalo izjavo, da ni Steinmetz hotel nikake plače, zahteval pa je, da mu družba nudi toliko sredstev, kolikor jih potrebuje za svoje eksperimente in za preživljanje.

Steinmetz je zapustil svojim sorodnikom okoli \$25,000 premoženja. Izkazalo pa se je, da ne bo po izplačanih obveznostih ostalo ničesar za sorodnike.

Kapitalistični teoretičarji radi povdarjajo, da bo socializem poguben za talente in tako bo človeštvo v socialistični družbi brez izumiteljev. Zakaj? Ti teoretičarji pravijo da zato, ker socialistična družba ne bo nagrajevala velikih mislecev in izumiteljev. To se pravi, mi kapitalisti plačamo izumiteljem ogromne vsote, vi pa ne verjamete v take plače.

Resnica pa je povsem drugačna. Veliki misleci imajo navadno zelo borne dohodke, mnogo pa jih živi v bedi. Ljudje, ki lastujejo izume, niso izumitelji, ampak le lastniki delovnih sredstev. Steinmetz s svojimi iznajdbami ni obogatel, obogateli pa so tisti, za katere je delal.

Veliki misleci, umetniki in izumitelji ne delajo radi plač ampak radi znanosti, kateri so se posvetili. Kar se tiče velikih plač, jih navadno prejema taki, ki niti majhnih ne zaslužijo.

## SEMINTJA.

Prva obletnica italijanskega fašizma. — Bavarska v objemu monarhistov. — V Tokiju preiskujejo. — Zrelost in nezrelost ljudstev za samovlado. — Grčija in Bolgarija. — Špekulacije z markami.

Dne 31. oktobra so praznovali italijanski fašisti prvo obletnico svoje revolucije. V Rimu je bilo v paradi nad dve sto tisoč fašistov, oblečenih v črne srajce, znak fašizma. Do pol milijona ljudi iz raznih krajev Italije je prišlo ta dan v Rim. Listi poročajo, da je vladalo med ljudstvom velikansko navdušenje. Ženske so korakajoče fašiste posipale s cveticami. Na čelu parade je korakal Mussolini in vsi člani njegovega kabineta.

Pred par leti je bil Mussolini radikalen "ekstremist". Njegovo geslo je bilo: "Potom revolucije k osvojitvi zemlje, industrije in vlade!" Danes je ta Mussolini poglavar "revolucionarnega" fašizma, upanje monarhij in kapitalizma. Italijansko ljudstvo ga slavi in izpolnjuje njegove ukaze.

Ko je Mussolini vodil svojo armado fašistov po rimskih ulicah, je nad mestom krožilo 300 eroplanov in naznanjalo slavo mogočne Italije. Na balkonu svoje palače se je prikazal kralj, in Mussolini mu je salutiral "po starem rimljanškem običaju", množica pa je kričala "slava kralju!"

\*\*\*

Dne 4. novembra so imeli bavarski monarhisti svojo slavnost. Bavarske čete so korakale v vsem militarističnem pompu pred bivšim bavarskim prestolonaslednikom princem Ruprehtom, ki je bil v maršalski uniformi in se obnašal kakor da je še vedno prestolonaslednik. Bavarska je od premirja sem imela revolucijo republikancev, revolucijo ekstremistov, nato beli teror, potem zopet republikansko vlado, sedaj monarhistično diktaturo brez monarhije. Kaj pa bavarsko ljudstvo? Kaj ljudstvo — temu je vseeno! Sicer pa je Bavarska katoliška dežela, lojalna svoji dinastiji. Imela je blazneže za kralje, kar je ni izučilo, pa jih zopet silni na prestol.

\*\*\*

Nemčija je dobila diktaturo svoje vrste. Kancelar Stresemann pravi, da v sedanjih kaotičnih razmerah ne more vladati s parlamentom, ker se stranke branjajo odgovornosti, pač pa hočejo samo kritizirati. Tako so mu le v oviru. Monarhisti utrjujejo in zbirajo svoje sile, masam nemškega ljudstva pa je tudi vseeno. Živili, lačni ljudje pa brezbrizno odgovarjajo, da

slabše kot je ne more biti, torej je vseeno, kdo pride na vlado.

Na Japonskem so v dnevih potresa vznemirjeni stražniki "miru in reda" pomorili nekaj radikalcev in njihove družine. Ako ne bi pred nekaj tedni prišla stvar na dan, bi ljudje mislili, da so dotični revolucionarji našli smrt v razvalinah. Sedaj se svet zgraža, in japonska vlada vodi preiskavo. Ampak preiskava ni potrebna. Ko se je ljudstvo malo zavedlo po prvih potresih sunkih, so se zavedli tudi "stražarji miru in reda" in se domislili na par revolucionarnih vodij, ki bi v tem kaosu utegnili navaliti s pomočjo gladne množice na vladne palače in prevzeti vlado; da jim to preprečijo, so šli v njihova stanovanja in jih pomorili. Sedaj jih je strah pred svetom in jim je žal, ne zato ker so izvršili brutalne umore, ampak zato, ker jih niso izvršili tako, da bi se o njih ne izvedelo.

Kitajska ima predsednika, ki je za izvolitev potrošil \$10,000,000. Kapitalistične vlade so ga večinoma priznale, pa tudi zastopnik sovjetske Rusije se pogaja z njim, ker računa z razmerami na Kitajskem kakor so, ne kakor bi morale biti. Ampak vlada v Pekingju je kitajska vlada samo po imenu. Kitajski militaristi in politiki so v medsebojnem boju in velikanska dežela je politično razdejana. Kitajska je republika, to je ljudovlada, toda le po imenu. Ljudstva, ki so bilo stoletja in tisočletja vladana, se ne morejo naučiti vladati sama sebe tekom par let ali v nekaj desetletjih. Monarhija je strmoglavljena v enem dnevu in eno ali dve uri pozneje se dežela proglašila za republiko. Ampak ljudstvo v novi republiki je tako, kot je bilo pred tremi urami v monarhiji.

Največkrat se dogodi, da ljudstvo preganja propagatorje ljudovlade, med tem ko diktatorje slavi in jih nosi na ramah. Ljudstva se za demokracijo, za ljudovlado in take reči šele vsposobljujejo. Diktature so v gotovih razmerah potrebne in nastanejo, če jih hočemo ali ne. Tu ni govora o krivdi te ali one stranke, teh ali onih voditeljev. Ekonomsko in politično življenje dežele zagazi v kaos, za katerega so odgovorne vse stranke in vsi "voditelji" in vsi ljudje, ki pa se potem vsi skupaj branijo odgovornosti. Posledica je politični, morda tudi ekonomski kaos, potem diktatura, in nato zopet boj za demokracijo.

Na Grškem preganjajo monarhiste, dasi je Grčija še vedno monarhija. V Bolgariji mečejo v ječe komuniste in pristaše stranke kmetov, katero je vodil pokojni Stamboliski.

Revolucijo delavcev in kmetov proti Cankovemu režimu v Bolgariji delavstvo ne sme pozabiti. Zunanji vplivi so prisilili bolgarske delavce in kmete na upor proti buržvazni vladi, ki je

bil v naprej obsojen na poraz. Tisti zunanji vplivi ne trpe posledic poraza, pač pa ga trpe bolgarski delavci in kmetje, vdove ubitih upornikov in otroci. Bolgarski reakcionarji so želeli in dopustili, da se je vodila zanj propaganda. Tako so dobili priliko udušiti delavsko gibanje v Bolgariji v krvi. Sedaj bo treba graditi na razvalinah in to bo težko.

V zadnjih letih so razni ljudje v Zed. državah pokupili za okoli \$750,000,000 nemških mark v upanju, da se bo vrednost marke dvignila in bodo napravili dobiček. Med temi ljudmi so bili večinoma delavci, nemški in drugi, ki so se tolažili, da se bo Nemčija gospodarsko dvignila na predvojno višino. Kdo ima danes tistih 750 milijonov dolarjev? Tudi v Angliji so v tej veri pokupili za \$500,000,000 mark. Ves ta denar je za investitorje izgubljen, toda nekdo ga ima. Kdo?

Nad dve milijardi dolarjev so "zaslužili" razni nemški kapitalisti in mednarodni bankirji pri manipulacijah z nemškimi markami. Tudi nekateri posamezniki, ki so bili pred par leti še reveži, so s takimi špekulacijami obogateli. Ako si investirali pred nekaj leti v nemške bonde par tisoč dolarjev, je vsled padca marke padla vrednost bondov, in tvojih dva tisoč dolarjev se je spremenilo v par centov. Nemška vlada se je na ta način iznebila veliko dolga.

Težje je z dolgovi, ki jih mora plačati v zlatu. Valuta je komplicirana reč. S padcem marke se bo Nemčija iznebila ničvrednega denarja, ako se ji posreči ustvariti novo valuto. Ljudje, ki so mislili z nakupovanjem mark obogateti, so pa ob svoje prihranke. Največ so v tem kaosu profitirali nemški kapitalisti, ki so s prodajanjem mark prišli do milijonov v tujih valutah. Ljudje, ki so izgubili, pa naj se nikar ne jeze, kajti kdor igra, naj bo pripravljen tudi na izgubo.



Kapitalizem je individualističen, in ne more biti drugačen. Kapitalistična produkcija ne služi potrebam ljudstva, temveč kapitalističnim profitom. Zato ne more biti socialno organizirana. V njej vlada konkurenca. Kljub vsemu poizvedovanju po tržnih zahtevah itd. se ne more preprečiti od časa do časa hiperprodukcija; neizogibni so tupačam polomi; celo elementarni dogodki, od katerih prihaja revščina, igrajo vlogo. V skladiščih se nagomili blago, ki se ne more prodati, pa se zapro tovarne. Slaba letina zniža kupovalno moč agrarne dežele, pa izgubi industrialna dežela kupčijo. Vojna se napove in trgovina je preprečena. Podjetniki pa odslove delavce . . .

#### AKO STE PREJELI OBVEŠTILO,

da Vam je naročnina potekla, jo obnovite čim prej. Boljše je, da ste sedaj točni, mesto da bi obnovili naročnino šele potem, ko bi Vam bil list že ustavljen. Ako mogoče, pridobite kakega novega naročnika.

LEONID ANDREJEV:

**POVEST O SEDMIH OBEŠENIH**

Prevel JOSIP VIDMAR.

*(Nadaljevanje.)***6. Ure teko.**

Trdnjava, v kateri so sedeli obsojeni teroristi, je imela stolp s starodavno uro. Vsako uro, vsake pol ure, vsak četrt je bila ura nekaj zategnjenege, nekaj turobnega, ki se je polagoma tajalo v višinah, kakor oddaljen in žalosten krik selečih se ptic. Podnevi je tonila ta čudna in žalostna muzika v šumu mesta, velike in obljudene ulice, ki je šla mimo trdnjave. Ropotali so tramvaji, topotala konjska kopita, daleč naprej so kričali zibajoči se avtomobili; za predpust so se pripeljali iz okolice posebni predpustni izvoščki in kraguljčki njih nižkih konjičev so napolnili z brenčanjem vso ulico. Vse-povsod šum, nekoliko pijani, veseli, predpustni šum in pomladno, temu šumu tako sorodno, toplo vreme. Po tlaku stoje kalne luže in drevesa na bulvarju so nenadoma počrnela. Od morja je v širokem, vlažnem naletu dihal topel veter: zdelo se ti je, da bi z očmi lahko videl, kako drve v družnem poletu v brezbrežno, svobodno daljo majhni, sveži delci zraka in se smejo po poti.

Ponoči je ulica potihnila v samotni luči velikih električnih solnc. V slepih stenah trdnjave ni bilo niti ene lučice; s črto molka, nepremičnosti in teme se je izločila iz večno živega vrvečega mesta in se potapljala v mrak in tišino. In takrat se je slišal zvon ure; tuja zemlji se je polagoma in turobno porajala in pasla v višini čudna melodija. Rodila se znova, varala uho, zvenela žalobno in tiho — prenehala — zopet zvenela. Kakor velike, prozorne, steklene kaplje so padale ure in minute iz neznane višine v kovinsko, tihozvenečo čašo. Ali pa so letele seleče se ptice.

V celice, kjer so posamezno sedeli obsojenci, se je podnevi in ponoči slišal samo ta zvon. Prodril je skozi streho, skozi debele, kamenite stene, zakolebal tišino — neopazno odšel, da se je ravno tako neopazno zopet vrnil. Včasih so pozabili nanj in ga niso slišali, včasih so ga čakali obupno, ker so živeli le še od zvona do zvona in ker niso več zaupali tišini. Jetnišnica je bila namenjena samo za nevarne zločince, posebna pravila so vladala v njej, sirova, trda in kruta kakor vogal trdnjavske stene; in če je sploh v krutosti mogoča blagorodnost, tedaj je bila blagorodnost gluha, mrtva, svečanonema tišina, ki je lovila vsak šum, vsako lahno dihanje.

In v tej svečani tišini, ki jo je kolebal turobni zvon odhajajočih minut, so trije možje in

dve ženski samotno čakali prihoda noči, zore in kazni in vsakdo se je po svoje pripravljaj nanjo.

**7. Smrti ni.**

Kot vse življenje, tako je Tanja Kovalčuk tudi sedaj mislila na druge ter se silno mučila in žalostila. Smrt si je predstavljala kot nekaj mudega za Sirjožo Golovina, za Musjo, za druge — nje pa se nekako sploh ni tikala.

Oškodovala se je za prisiljeno trdnost pred sodiščem in je jokala cele ure — kakor jočeje stare ženske, ki so izkusile mnogo gorja; ali pa kakor mladi, toda zelo mehki, zelo dobri ljudje. In če je pomislila, da Sirjoža mogoče nima tobaka in da Verner mogoče ne dobiva svojega običajnega močnega čaja in da bosta morala se umreti vrh vsega tega, se je gotovo bolj mučila, kakor če se je spomnila kazni same. Kazen — to je nekaj neizogibnega in celo postranskega, o čemur se niti ne izplača govoriti, toda če je človek v ječi in še celo pred smrtjo nima tobaka, to je v resnici neznosno. Spominjala se je v mislih prijetnih podrobnosti iz njihovega skupnega življenja in je nemela od strahu, ko si je predstavljala svidenje Sergeja z roditelji.

Posebno se ji je smilila Musja. Če dolgo se ji je zdelo, da Musja ljubi Vernerja, in čeprav ni bilo dozdevanje upravičeno, je vseeno sanjala za njiju o nečem dobrem in svetlem. Zunaj je nosila Musja srebrn prstan z mrtvaško glavo, s kosmi in s trnjevim vencem okrog njih; in večkrat je gledala Tanja Kovalčuk z boljo na ta prstan, kakor na simbol posvečenja smrti, in je v šali pa tudi resno pregovarjala Musjo, naj ga sname.

— Daj ga meni, — je prosila.

— Ne, Tanjica, ne dam. Saj boš imela kmalu drug prstan na roki.

Vsi so namreč nasprotno mislili o njej, da se bo na vsak način kmalu omožila in to jo je žalilo, — nobenega moža ni hotela. In pri spominu na te napol šaljive pogovore z Musjo in na to, da je Musja sedaj zares posvečena smrti, se je dušila od solza v materinskem svojem gorju. In vsakrat, ko je bila ura, je vzdignila objokani obraz in prislužkovala — kako tam, v onih celicah sprejemajo ta zategnjeni, trdovratni klici smrti.

Musja pa je bila srečna.

Položila je roke na hrbet in korakala enakomerno in neumorno. V preveliki arestantski halji je bila čudno podobna fantu, paglavcu, ki se je oblekel v tujo obleko. Predolge rokave je zavihala nazaj in tenke, skoro otroške, shujšane roke so gledale iz širokih rokavov kakor stebelne cvetlice iz grde, umazane posode. Ostra raševina ji je odgrnila in ranila fenak, bel vrat in Musja ga je od časa do časa odgrinjala z obema rokama in otipala s prsti razdraženo in skelečo kožo.

Musja je korakala — in se opravičevala ljudem vsa razburjena in zardela. In opravičevala se je zaradi tega, ker bodo njo, ki je tako mlada,

neznatna, ki je še tako malo dovršila in ki še dolgo ni junakinja, da jo bodo poslali v isto slavno in prekrasno smrt, kot so pred njo pošiljali resnične junake in mučenike. V neomajni veri v človeško dobroto, v sočutje, v ljubezen, si je predstavljala, kako se sedaj ljudje razburjajo zaradi nje, kako se mučijo, kako jo obžalujejo, — in naravnost vest jo je pekla zaradi tega. Kakor da bi s svojo smrtjo na večalih napravila nekako ogromno nerodnost.

Že ko je zadnjič videla svojega zagovornika, ga je prosila, naj ji preskrbi strupa, toda — naenkrat se je ustavila: kaj če on in drugi pomislijo, da je to napravila iz afektiranosti ali iz bojazljivosti? In mesto, da bi umrla skromno in neopazno, vzbudi še večjo pozornost? In hitro je pristavila:

— Ne, sicer pa ni treba.

In sedaj je hotela samo še eno: pojasniti ljudem in jim natančno dokazati, da ni junakinja, da umreti sploh ni strašno in da naj je ne pomiljujejo in ne skrbe zanjo. Hotela bi jim pojasniti, da ni ona tega kriva, da jo pošljejo v tako smrt in vzbujajo toliko pozornosti, kljub temu, da je tako mlada, neznatna.

Kakor človek, ki ga zares dolže, tako se je opravičevala Musja in poskušala najti karkoli, kar bi povzdignilo njeno žrtev, kar bi ji dalo čeno. Razsojala je:

— Seveda, mlada sem še in mogla bi še živeti. Toda . . .

In kakor ohjedi sveča pri blesku vzhajajočega solnca, tako sta se ji zdela motna in temna mladost in življenje pred tem velikim in sijajnim, ki bo ozarilo njeno skromno glavo. Ni — opravičila.

Mogoče ono posebno čustvo, ki ga nosi v duši, — brezmejna ljubezen, brezmejno stremjenje k podvigu, brezmejno omalovaževanje same sebe? Saj ona res ni kriva, da ji niso pustili izvršiti vsega, kar je mogla in hotela — ubili so jo na pragu svetišča, na podnožju žrtvenika.

No in če je to tako in če je odvisna vrednost človeka tudi od tega, kar je hotel izvršiti in ne samo od tega, kar je izvršil, — tedaj . . . tedaj je ona vredna mučeniškega venca.

“Ali je to mogoče?” — premišljuje Musja sramežljivo. “Ali sem res vredna? Vredna, da bi ljudje jokali in se razburjali zaradi mene, ki sem tako majhna in neznatna?”

In neizrečena radost jo prevzema. Ne, ni dvoma, ni negotovosti, sprejeta je v kraljestvo, zakonito vstopa v vrste onih svetlih postav, ki gredo izdavnica preko grmad, muk in kazni k visokemu nebu. Jasen mir in pokoj in brezbrizna lila sijajoča zvezda. Zdi se ji, da je že odšla iz zemlje in se približala neznanemu solncu resnice in življenja in da se breztelesno koplje v njegov svetlobi.

“In to je — smrt. Kakšna smrt?” — misli Musja blaženo.

In če bi se zbrali pri nji v celici vsi učenjaki, filozofi in rablji vsega sveta in bi razložili pred njo knjige, skalpale, sekire in zanjke in bi ji dokazovali, da smrt je, da človek umre in da ga ubijejo, da nesmrtnosti ni, — samo čudila bi se jim. Kako da ni nesmrtnosti, če je pa ona že sedaj nesmrtna? O kaki nesmrtnosti, o kaki smrti bi še govorili, ko pa je ona že sedaj mrtva in nesmrtna, živa v smrti, kot je bila živa v življenju?

In če bi ji prinesli v celico krsto z njenim lastnim truplom in že zrak v nji okužili z vonjem razkrajajočega se telesa in rekli:

— Glej, to si ti!

Pogledala bi in bi odgovorila:

— Ne; to nisem jaz.

In ko bi jo prepričevali, da je to ona — ona! in bi jo strašili z zlokobno sliko razkranja — bi Musja odgovorila s smehljajem:

— Ne. Vi mislite, da sem tole jaz, toda tole nisem jaz. Jaz sem ta, ki z njo govorite, kako bi torej mogla biti tole?

— Toda ti umrješ in postaneš tole.

— Ne, ne umrjem.

— Kaznujejo te. Evo — zanjka.

— Kaznujejo me, toda jaz ne umrjem. Kako bi mogla umreti, če sem pa že sedaj nesmrtna.

In učenjaki in filozofi in rablji bi se umaknili in bi govorili z drhtečim glasom:

— Ne dotaknite se tega mesta! To mesto je sveto!

O čem je še mislila Musja? Mnogo stvari je še premišljevala Musja, — kajti nit življenja se zanjo ni pretrgala s smrtjo, temveč mirno in enakomerno se je vila dalje. Mislila je o tovariših — in o onih daljnjih, ki z žalostjo in boljo preživljajo njih kazni, in o onih bližnjih, s katerimi bo stopila na krvniški oder. Čudila se je Vasiliju, zakaj se je tako prestrašil, — vedno je bil hraber in celo šalil se je lahko s smrtjo. Še v torek zjutraj, ko so z Vasilijem natikali bombe za pasove, ki bi morale čez par ur pognati njih same v zrak, so se Tanji Kovalčuk od razburjenja tako silno tresle roke, da so jo morali odstraniti. Vasilij pa se je šalil, skakal, plesal in je bil tako nepreviden, da je Verner strogo dejal:

— Ne šali se s smrtjo.

Česa se je zbal? Toda ta nerazumljivi strah je bil njeni duši tako tuj, da je kmalu nehala misliti o njem in mu iskati vzroka, — in naekrat si je silno zaželela videti Sirjožo Golovina in se o nečem pošaliti z njim. Pomislila je še in bolj si je zaželela videti Vernerja in ga o nečem prepričati. Predstavila si je, da stopa Verner poleg nje, s svojim razločnim, odmerjenim in trdim korakom in govorila mu je:

— Ne, dragi Verner, vse to so malenkosti, to sploh nima nikakega pomena: ali si ubil N. N. ali ne. Pameten si, toda ti misliš, kot da igraš svoj šah: vzameš eno figuro, drugo — in dobljeno je. Verner, tukaj pa je važno to, da smo mi

sami pripravljene umreti. Razumeš? Kaj praviš, kaj pa misli ta gospoda? Da ni ničesar strašnejšega od smrti. Sami so si izmislili smrt, sami se je boje, pa straše nas z njo. Jaz bi hotela celo tako: stopila bi sama pred cel polk vojakov in začela bi streljati vanj z browningom. Naj bom sama, njih naj bo tisoče in jaz naj ne ubijem nikogar. Ravno to je važno, da jih je na tisoče. Kadar tisoči ljudi ubijajo enega, tedaj je zmagal ta eden. To je resnica, dragi Verner.

In vse to je bilo tako jasno, da se ji ni več ljubilo nadaljevati dokaza, — saj je menda Verner sedaj sam izprevidel. Ali pa se njena misel ni hotela ustavljati na enem mestu, — kakor lahko plavajoča ptica, ki pregleda brezbežna obzorja, ki ji je dostopen ves prostor, vsa globina, vsa radost ljubeče in nežne sinjine. Ura je bila neprestano in je kolebala gluho tišino; in s temi harmoničnimi, prekrasnimi zvoki so se zlivale misli in so začele zveneti z njimi; in slike, ki so polzele pred njenimi očmi, so se spreminjale v muziko. Kakor da se vozi v tihi, temni noči po široki, gladki cesti in prožine se udajajo in kraguljčki zvone. Minilo je razburjenje in ves nemir, raztopilo se je v temi utrujeno telo in veselo-trudna misel je mirno ustvarjala jarke slike in se opajala z njihovimi barvami in z njihovim tihim mirom. Musja se je spomnila treh svojih tovarišev, ki so jih obesili pred kratkim, in njih obrazi so bili jasni in veseli in sorodni — že bolj sorodni, kot obrazi živečih. Tako misli človek zjutraj o domu svojih prijateljev kamor bo vstopil zvečer s pozdravom na smehljavajočih se ustnah

Musja se je zelo utrudila od hoje. Vlegla se je previdno na posteljo in začela sanjati z lahko prikritimi očmi. Ura je bila neprestano, kolebala nemo tišino, in svetle pojoče slike so tiho plavale med svojimi zvonečimi obrežji Musja je mislila:

"Kaj je to res smrt? Bože, Bože, kako lepa je! Ali je to življenje? Ne vem, ne vem. Gledala bom in poslušala."

Že davno, še prve dni zapora je začel fantazirati njen posluh. Že prej je bil zelo muzikalichen, sedaj, v tišini pa je postal še bolj oster. In v njenem okrilju je iz skopih drobtin resničnosti — iz korakov straže po hodniku, iz zvonenja ure, iz šelesta vetra po železni stehi, iz škripanja svetilke — ustvarjal cele muzikalčne slike. V začetku se jih je Musja bala in jih odganjala od sebe kakor halucinacije, potem pa se je prepričala, da je zdrava in da o bolezni ne more biti govora — in od tedaj se jim je mirno vdala.

In sedaj je naenkrat zaslišala popolnoma jasno in razločno zvoke vojaške godbe. Presečena je odprla oči in privzdignila glavo — za oknom je stala noč in ura je bila.

"Torej zopet!" — je pomislila mirno in zaprla oči. In komaj je zamižala, že je zopet igrala godba. Jasno sliši, kako prihajajo izza ogla, od

desne vojaki, cel polk, in korakajo mimo okna. Noge enakomerno bijejo takt po zmrznjeni zemlji: ena — dve! ena — dve! včasih celo zasliši kako zaškriplje škorenj, noga hipoma zdrse in se takoj zopet vjame. Tudi godba je bližje: popolnoma neznana, toda zelo glasna in bodra slavnostna koračnica. Očividno je kak praznik trdnjavi.

Evo, godba je prišla pod okno in vsa celina je polna veselih, ritmičnih, družno-raznobarvnih glasov. Velika trobenta iz medi, rezko igra napačno, zaostaja in prehitveva — Musja vidi vojaka s to trobento, njegov prizadevajoči si obrat in se smeje.

Vse se oddaljuje. Izgubljuje se koraki: ena — dve; ena — dve! Od daleč je muzika še lepša in še bolj vesela. Včasih še glasno in napačno-veselo zahrešči trobenta s svojim medenim glasom in vse ugaša. In na stolpu zopet bije ura polagoma, komaj, komaj, da zamaje tišino.

"Odšli so!" — misli Musja nekako žalostno. Žal ji je odhajajočih zvokov, tako veselih in smešnih; žal ji je celo vojakov, ki so odšli, kajti ti prizadevajoči si vojaki s trobentami in s škripajočimi škornji niso tisti, katere je hotela streljati z browningom.

(Dalje prihodnjič.)

\*\*\*

## E. V. Debs v New Yorku.

Zadnje tedne je bil sodrug E. V. Debs na agitaciji na socialistično stranko v New Yorku. Dvorane, v katerih je govoril, so bile napolnjene do zadnjega kotička. Dne 30. oktobra je govoril na shodu črncev, katerega se je udeležilo do dva tisoč oseb. Apeliral je na črnce, naj se združijo v interesu svoje obrambe pod zastavo socialistične stranke. Ko je Debs vstopil v dvorano, so udeleženci vstali in ga burno pozdravljali. V svojem govoru je obsojal Ku Klux Klane in vse tiste organizacije in elemente, ki hujskajo belopoltno prebivalstvo zoper črnce.

Federated Press poroča, da dobiva socialistično gibanje v New Yorku svojo prejšnjo moč in zaslonbo v delavskih masah. "Kjer je bilo še pred enim letom opazati slabotnost in negotovost, tam je sedaj novo življenje, kar obeta vzpostaviti popolno strankino verno in moč," piše omenjena agencija delavskega časopisja.

Še pred nekaj meseci so newyorški kapitalistični dnevniki pokopavali socialistično stranko, in en tak "pogrebniški" članek je ponatisnila iz nekega kapitalističnega dnevnika tudi clevelandska "Radniška Borba".

Brez velikega šuma, brez pompozni fraz, delajo naši sodrugji širom dežele za pojačanje svoje stranke. Posledica tega dela je, da se socialistična stranka dviga! Ako bi bila socialistična stranka v vsakem mestu tako jaka kakor je v New Yorku, bi bila sila, s katero bi moral Ameriški kapitalizem že danes računati.

Medtem, ko "ekstremisti" vsakih par dni menjajo svojo taktiko in izdajajo bombastične proglose ter ustanavljajo nove stranke, je socialistična stranka na delu, da združi zavedno ameriško delavstvo v enotni stranki. S tem vrši resnično revolucionarno delo, katerega dobre posledice so na vseh krajih vidne.



# GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

## DOPISI.

### Prva dramska predstava waukeganskega socialističnega kluba.

WAUKEGAN, ILL. — Po dolgem času je začel tudi naš socialistični klub delati stvarno. Ni baš kdove kako dolgo kar smo ga obnovili, kakih sedem mesecev bo tega. Ampak klub št. 45, JSZ, pa imamo že najmanj deset let. Parkrat je zaspal, pa se je zopet prebudil.

S številom članstva se ne moremo ponašati, akoravno smo neverjetno revolucionarni, gospodarski in vse — na kratko rečeno, nepobitno napredni. Tako

Vidite, sod. urednik, s par besedami moder človek veliko pove.

Edina novica, ki me najbolj zanima in ki jo moram tudi drugim povedati, je ta-le:

Socialistični klub št. 45 vprižori v nedeljo 18. nov. t. l. v S. N. Domu igro "NA DNU". Začetek predstave bo ob 2. popoldne. Vstopnina za odrasle pri blagajni 6c, v predprodaji 40c, vstopnina za otroke do 16. let pa 10c. Po predstavi bo ples in prosta zabava v spodnjih prostorih SND.

To bo prva igra, ki jo vprižori naš soc. klub. Vsak začetek, pravijo, je skromen. Če bi n. pr. igrali "Bucek v strahu," bi bila to skromnost v vsakem oziru. Toda tu se vidi, da soc. klub št. 45 takoj v začetku ne tedi z energijo in ne denarja, samo da pokaže slabotnim dobro voljo. Res nam pomagajo simpatičarji, prijatelji in prijateljice, ampak mi hočemo sodrugov in sodruginj! Pristopajte v socialistični klub! Socialistična stranka je stranka zavednega delavstva! — Pa to je veste! Česa potem čakate?

Seje socialističnega kluba se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9. dopoldne v Slov. nar. domu na deseti cesti. Članarina je 40c na mesec, pristopnina pa samo 10c.

Poleg igre, ki se bo vršila dne 18. novembra, namerava vprižoriti naš klub to zimo še dve večje igre in en javen shod, če bo mogoče dobiti slovenskega predavatelja.

Ne pozabite priti dne 18. novembra na igro in pripeljite s seboj svoje znance.

*Član kluba.*

### Otvoritev Slovenskega nar. doma v Lorainu.

LORAIN, O. — Dne 28. oktobra je bil v naši naselbini z veliko slavnostjo otvorjen Slovenski narodni dom. Slavnost se je pričela s parado, katere so se udeležila skoro polnoštevilno vsa lorainska društva, pretežno štrevilo rojakov iz Clevelanda, žene in dekleta v narodnih nošah, clevelandski Sokoli v kroju, deška družba iz Collinwooda itd. Otvoritveni program v dvorani je vodil Mr. F. Justin. Izmed govornikov so nastopili: J. Piškur, predsednik Doma; lorainski župan; "councilman" Colbert; Frank Somrak, zastopnik S. N. D. v Clevelandu; J. Durn, zastopnik S. D. iz Collinwooda; Perdan, predsednik JSKJ; J. Gornik, predsednik SDZ; Rupnik, zastopnik Slov. združne zveze v Collinwoodu. Nadalje zastopniki društev SNPJ., JSKJ.,

KSKJ., SDZ., zastopniki hrvatskih društev, A. Grdina, predsednik KSKJ, in drugi. Vmes so bile pevske točke, podajanje šopkov in druge stvari, ki spadajo k takemu programu. Zvečer se je vršila veselica in s tem je bila slavnost končana.

Izgledalo bi, da vlada med Slovenci v Lorainu največja sloga med pristaši vseh političnih naziranj in da ni med svobodomiselnici in klerikalci nobenega nasprotstva. Ampak tako prijateljski nismo, in eden govornikov je to celo povedal na slavnosti.

Akcija za zgraditev slovenskega doma v Lorainu ima svoj začetek leta 1910 pri društvu št. 6, JSKJ. Po mnogih prerekanjih in trudu se je končno organizirala delniška družba, ki se je l. 1919 reorganizirala. Delnice so po \$50 in ustavnovni kapital (glavnica) \$50,000. Slovenski Dom v Lorainu stane oziroma bo stal z vso opremo nad \$80,000. Je ena najlepših stavb v Lorainu, ki ima okoli 40,000 prebivalcev. Slovenska naselbina šteje kakih tri sto družin in nekaj "pečlarjev".

Lorainska naselbina nima socialističnega kluba, dasi je v nji nekaj bivših sodrugov, ki so sedaj aktivni v društvi ali pa pri Domu.

Mogoče se sedaj, ko je dom dograjen in ko bodo tisti napredni rojaki, ki so zanj delovali imeli več časa, pokažejo kake aktivnosti tudi na polju socialistične agitacije. Za napredek lorainske naselbine bi bilo to vsekakor potrebno. — *Poročevalec.*

### Agitacija za Slovenski dom v Milwaukee.

MILWAUKEE, WIS. — Kakor v mnogo drugih večjih slovenskih naselbinah, se je pričela tudi v naši živahna agitacija za Slovenski dom, ki traja že dalj časa. Ko se je ta akcija pričela, odziv ni bil zadovoljiv, pa tudi danes jih je še precej, ki ne verjamejo, da bomo prišli do tega cilja.

Večina priredb slovenskih organizacij v naši naselbini se vrši v S. S. Turn Hall. Ta dvorana je precej prostorna in ima primeren oder, toda potrebam naše naselbine vendar ne odgovarja. Razun tega ta dvorana ni naša.

Ako hoče naselbina imeti svojo dvorano, najsibo naša ali druga, jo ima; namreč ako je med večino naseljencev volja in želja, da se dvorano zgradi, je akcija uspešna. Take volje pa navadno v početku nikjer ni. Treba jo je ustvariti. V koliko se v eni ali drugi naselbini to posreči in koliko ne, odvisi od tistih, ki vodijo agitacijo za gradnjo doma.

V vsaki naselbini, kjer že imajo slovenski dom, je bilo v začetku mnogo protiagitacije, veliko sumničevanja, ljubosumnosti, intrig in prerekanja na sejah. Temu procesu se je menda nemogoče izogniti.

Danes je nekaj slovenskih domov, ki niso več posest naselbine, ampak privatnikov. V enemu ali dveh slučajih je dom prešel v posest enega posameznika. V neki naselbini so zabili v dom že precej tisočakov, ga dogradili do ene tretjine — in potem vse skupaj pustili, ker ni bilo sloge, oziroma prevdarnega, sposobnega vodstva. Tisto stavbišče in kar je bilo dozidanega je potem kupila neka privatna oseba za slepo ceno. Treba je bilo dodati še nekaj tisočakov, pa je bilo poslopje dograjeno. Ampak poslopje ni last slovenske naselbine, četudi je vanj zabila nekaj tisočakov.

Se na nekaj drugega je treba paziti pri takih akcijah. So naselbine, v katerih so zgradili dom izključno napredni rojaki. Danes so ti domovi v klerikalnih, v farovških rokah.

Vsaka naselbina bi morala takoj v začetku paziti, da se prične z akcijo na pravem temelju. Ko je prepozno, se stvari ne more izpremeniti.

Kampanja za Slovenski dom v naši naselbini je torej v teku in se razvija. Dne 9. decembra bo organizacija, katere cilj je zgraditi Slovenski dom, vprizorila v S. S. Turn dvorani šaloigro "Pri Belem konjičku". Pred in po igri se bo vršila veselica.

Razum se bomo imeli v tej sezoni polno drugih zabav, koncertov in iger, ki jih bodo priredila razna društva, pevski zbori in druge organizacije.

V političnem oziru se pa z aktivnostmi ne moremo pohvaliti. Imamo socialistični klub, soc. pev. zbor Naprej, klub W. P. in list "D. S.", ampak enotnosti na političnem polju ne poznamo. Ljudje se pač spreminjajo. Nekateri se jeze nad socialisti, drugi pa nad tistimi, za katere mislijo da so vzrok neslogi, večina pa se ne briga ne za to ne za ono stran.

Kakor je milwauška naselbina aktivna v drugih ozirih, posebno na polju dramatike, tako bo postala aktivna tudi na polju razrednega boja. Počasi se bodo stvari, ki so danes vzrok mlačnosti, razčistile, in potem se bodo združile sile naših zavednih delavcev za borbo proti skupnemu sovražniku. Delujmo, da se to čimprej zgodi. — *Opazovalec.*

## Kako se potvarjajo in falsificirajo vesti.

V ameriških dnevnikih je bila koncem oktobra objavljena vest, brzojavljena iz Nemčije, da komunisti na Saksoskem širijo letake, v katerih se poziva delavstvo na punt, in na teh letakih je bil baže med drugimi podpisan tudi ameriški socialistični pisatelj Upton Sinclair. Sinclair je temu časopisju poslal popravek, v katerem izjavlja, da ni podpisal nikakih pozivov nemškemu delavstvu na upor, niti ni nikomur dovolil rabiti njegovo ime v take namene. "Jaz ne dajem nasvetov nemškemu delavstvu," je dejal Sinclair. "Jaz nisem propagator nasilnih akcij. Če se bom kedaj v tem oziru premislil in bom dajal take nasvete, vas zagotavljam, da ne bom šest tisoč milj od pozorišča in tako izven nevarnosti."

Kapitalistično časopisje širi laži in za blatenje kakega gibanja se poslužuje vseh sredstev. Toda kar dela kapitalistično časopisje, ne bi smelo delati delavsko časopisje.

"The Worker", glasilo Workers' party, je imel v izdaji z dna 20. oktobra pod naslovom "Socialistični policist v Ciceru preprečil protestni shod proti fašizmu" članek, v katerem napada ameriško socialistično stranko in slika njene člane za nekake zaveznike fašistov. Uredništvo lista "Chicago Socialist" je priobčilo na naslov gori omenjenega lista odprto pismo, v katerem izvaja, da je bila storija o "socialističnem" policaju namenoma izmišljena in vprašuje, ako ni to isti policaj, ki je nekaj tednov poprej preprečil socialistični shod.

Ako se kapitalistični listi bore s potvarjanjem poročil proti socialistični stranki, je to razumljivo. Da pa se poslužujejo takozvani komunistični listi enakega orožja, je pa težko umljivo. Mogoče je to zopet "nova" taktika za enotno fronto.

## Konferenca v Canonsburgu.

Bil sem navzoč na konferenci socialističnih klubov zapadne Pennsylvanije, ki se je vršila dne 28. oktobra v v Canonsburgu, Pa.

Namen tega zborovanja je bil, da si delegatje klubov izmenjajo svoja mnenja, naredijo nove načrte za tesnejšo medsebojno zvezo in okrepe svojo politično organizacijo.

Potek konference se je skušalo nekoliko oddaljiti od teh predpisov s tem, da so nekateri vsilili nekaj nekakšni debati podobnega. Mlatilo se je zastarelo, žalostno zgodovino o razkolu socialistične stranke v Italiji, kar je pospešilo fašizem na krmilo. Ne vem, kaj ima opraviti to z našo politično rekonstrukcijo v Zd. državah. Sedaj je doba reorganiziranja radi vojne zbegnega proletarijata.

Delavstvo potrebuje le eno stranko! Tega menda noben pameten zagovornik delavskih pravic ne zanikuje. Ker pa se je pojavilo v povojnem kaosu več različno klasificiranih delavskih političnih organizacij, je dozorel čas, ko bo treba delati za ujedinenje vseh delavskih političnih skupin, ki priznavajo fundamentalne nauke marksističnega socializma, in se ločijo le v par malenkostnih načinih kako doseči cilj. Da se to doseže, bo treba imeti pred očmi sedanost in bodoče probleme ljudstev, ne pa napake bivših socialističnih voditeljev! Kdo izmed nas, vraga, je odgovoren, da je Adam vgriznil v presladko jabolko . . . ? (Oprostite, da se poslužim te basni.) Ravno tako nismo slovenski socialisti v Ameriki krivi, če je kdo izmed bivših socialističnih voditeljev delal napake. Dolžnost naša je opustiti prepire, ki nas ne bodo nikamor privedli, pa posvetiti naše energije za boj proti kapitalizmu.

Novak od uredništva "D. S." v Milwaukee, Wis., in par njegovih prijateljev so bili navzoči na konferenci. Pojasnil sem že, zakaj je bila sklicana konferenca, zato nismo mogli posvetiti toliko časa debati, kot bi bilo priporočljivo. Novak je izjavil, da je pripravljen za debato v Milwaukee, Wis.; to je tam kjer je on doma.

Ker uvidevam, da so take debate potrebne za izčiščenje pojmov in ugaljenje potov za ujedinenje delavskih frakcij v enotno fronto proletarskega razreda, sem izjavil na konferenci, in povem na tem mestu, da sem pripravljen debatirati z g. Novakom o načinih, kako priti do enotne fronte naših razdvojenih moči, ter kdo je kriv, da je delavstvo razdeljeno v razne male skupine, mesto da je organizirano v orjaški, silni organizaciji, ki bi kontrolirala svet.

Datum debate lahko aranžiramo potem dopisovanja in objavimo v Proletarcu in Delavski Sloveniji. Za dvorano preskrbeti, jo napolniti in v njej zdržavati red, naj bi prevzeli soc. in delavski klubi.

Da sem se odločil za tako debato, je največ vzrok to, ker me boli srce videč, da se naše delavske vrste bijejo med seboj — včasih celo za sence . . . medtem pa ne vidijo glavnega sovražnika, ki neprestano vihti kli in bič nad našo že itak trpko usodo.

Take debate so potrebne tudi drugod, ne le v Milwaukee. Upam, da bo pozneje več organiziranih.

Sicer se bo to uredilo pozneje, vendar priporočam vsakemu eno uro časa; 50 minut za argumentiranje, 10 minut pa za zaključni govor. Sprejemem pa tudi drugačno razdelitev časa govorov.

Blagovolite me obvestiti o Vašem sklepu.

Vaš za delavsko solidarnost,

FRANK S. TAUCHAR,

2827 S. Ridgeway ave., Chicago, Ill.

**RAČUN RAZPEČANIH ZNAMK J. S. Z.**

za mesec oktober 1923.

**Cirkulacija "Proletarca" se je povečala za 100%.**

CHARLES POGORELEC.

DRŽAVA	MESTO	Redne znamke	Dualne znamke	Prejemaki	Glav. sta- na str.	Drž. in okr. orz.	Konv. fund J. S. Z.		
Ill.	Chicago No. 20	20	—	6.00			2.00		
"	No. 224...	9	4	4.10			2.60		
"	No. 1. . .	100	—	30.00			3.90		
	Springfield . . .	13	3	4.95			1.60		
	Nokomis . . . .	14	4	5.60			2.30		
	Viriden . . . . .	20	—	6.00			.40		
	Waukegan . . . .	10	—	3.00			1.00		
	Carlinsville . . .	33	—	9.90	\$28.75	\$23.00	1.20		
Iowa:	Madrid . . . . .	5	2	2.20	.87	.70	.70		
Ind.:	Clinton . . . . .	21	6	8.40	3.38	2.70	2.40		
Kans.:	Gross . . . . .	1	6	2.40	.87	.70	1.90		
Mich.:	Detroit . . . . .	30	20	16.00	6.25	5.00	4.00		
Ohio:	Barberton . . .	20	15	11.25			5.20		
	Girard . . . . .	10	—	3.00			1.00		
	Cleveland . . . .	40	—	12.00			3.20		
	Glencoe . . . . .	10	1	3.25	12.00	9.60	1.10		
Pa.:	Moon Run . . . .	24	—	7.20			2.40		
	Canonsburg . . .	18	—	5.40			1.80		
	Herminie . . . . .	10	7	5.45			1.70		
	Avella . . . . .	8	2	3.10			1.00		
	Harwick . . . . .	31	—	9.30			3.10		
	Library . . . . .	9	2	3.40			1.10		
	Lloydell . . . . .	11	5	5.05			2.10		
	Lawrence . . . .	30	—	9.00			1.20		
	Renton . . . . .	17	2	5.80			1.90		
	Sygan . . . . .	27	—	8.10			2.70		
	Forest City . . .	8	2	3.10			1.00		
	West Newton . . .	7	2	2.90			.90		
F.	Gorenc at large	4	—	1.20	28.25	22.60	.40		
Wis.:	Sheboygan	30	—	9.00	3.75	3.00	2.30		
W. Va.:	Meriden	15	4	5.90	2.38	1.90	1.80		
Skupaj . . . . .				605	87	\$212.05	\$86.50	\$69.20	\$59.90

	Rednih	Dualnih	Izjemnih
Znamk na roki 1. okt. . . . .	607	167	262
Prejeli iz gl. stana v okt. . . . .	500	500	—
Skupaj . . . . .	1107	667	262
Razpečanih glasom poročila	605	87	1
Na roki 31. okt. . . . .	502	580	261
Članov prijavljenih v oktobru . . . . .	—	—	779

Tajništvo J. S. Z.

DELA VSTUVU V WAUKEGANU, North Chicagi in okolici naznanjamo, da se vrše seje socialističnega kluba št. 45, JSZ., vsako drugo nedeljo v mesecu v S. S. Domu. Udeležujte se jih točno. Na nečlane apeliramo, naj se pridružijo našemu klubu. — *Tajnik.*

**SODRUGOM V CLEVELANDU.**

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsake drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo ob 2:30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri sodrugi, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem upoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

Iz uradov socialističnega časopisja prihajajo razveseljiva poročila. "The Oakland World", glasilo socialistične stranke v Californiji, je dobil v tem letu več tisoč novih naročnikov. "The Chicago Socialist" je v zadnjih mesecih znatno pomnožil svojo cirkulacijo. "The New York Call" so prevzele unije ki ga izdajajo sedaj pod imenom "The New York Leader". Ta dnevnik je znatno povečan, in dasi ni več last socialistične stranke kot take, vendar agitira zanjo. "The Milwaukee Leader", glasilo socialistične stranke v Wisconsinu, je eden največjih in najbolj razširjenih dnevnikov v Wisconsinu. Tudi vsi ostali socialistični listi beležijo porast v številu naročnikov.

Toda predno se bo moglo socialistično časopisje vzdrževati brez podpore, to je samo z dohodki naročnine in deloma oglasov, bo treba njegovo cirkulacijo še znatno povečati. Ogromna večina ameriškega delavstva še ni naročena na naše liste. Dela za širjenje naših publikacij je še veliko pred nami.

Cirkulacija "Proletarca" se je tekom zadnjih deset mesecev pomnožila za okoli sto odstotkov. To je bil odgovor tistim, ki so mu prerokovali pogin.

Lokalni in potovalni zastopniki imajo za tolikšno razširjenje Proletarca največ zaslug. Toda tudi drugi aktivni sodrugi so pripomogli, da se je število Proletarčevih čitateljev tako pomnožilo. Naročniki točneje obnavljajo naročnino, kar je znamenje, da se zavedajo važnosti, ki jo ima ta list za širjenje socialistične vzgoje. Krog "Proletarčevih" naročnikov in čitateljev se bo širil tudi v bodoče. In da se bo širil čim hitreje, je odvisno od vas, sodrugi in sodruginje! Delajte to jesen in to zimo tako vztrajno za pridobivanje novih naročnikov, kakor ste delali doslej.

Še dva tisoč naročnikov bi potrebovali, da bi bil "Proletarec" gospodarsko na trdni podlagi. O tem smo že mnogokrat pojasnjevali, bodisi v listu, na zadnjem zboru JSZ. in v zapisnikih upravnega odbora. Ako je bilo mogoče dobiti doslej toliko novih naročnikov v tako kratkem času, jih bo mogoče dobiti nadaljnih dva tisoč.

Treba je misliti na povečanje lista. Dasi priobčuje "Proletarec" tudi v sedanjem obsegu mnogo gradiva, je v interesu našega gibanja potrebno, da ga bo priobčeval še več.

V tem letu in že dalj časa prej nismo razpošiljali nikakih apelov za gnotno podporo. Z dohodki, ki so nastali s povečanjem števila naročnikov, ter s preostankom v blagajni, nam je bilo mogoče točno izplačevati vse nastale račune. Vendar pa, kakor že omenjeno, naši redni dohodki še vedno niso dovolj visoki za pokrivanje rednih izdatkov. Klubi prirejajo zabave, sodrugi zahajajo na razne sestanke, veselice, na shode itd. Skrbite, da boste ob vsaki taki priliki agitirali za razširjenje Proletarca in ako mogoče, dobite tudi kaj prispevkov v podporo listu. "Proletarec" je last delavcev organiziranih v JSZ. Vsi ti bi se morali zavedati, da so odgovorni zanj, in vsi ti bi se morali brigati za utrditev svojega glasila.

Sodrugi in somišljeniki, ako se vi vsi, in ne samo mal del, lotite dela za razširjenje tega lista in mu nabirate prispevske za pokrivanje primankljaja, boste v nekaj mesecih imeli list, ki bo lahko tekmoval z vsemi podobnimi socialističnimi publikacijami, imeli boste

list, ki bo največji in najboljši med vsemi jugoslovan-skimi socialističnimi in delavskimi listi. Vi hočete tak list. In ker ga dočete, morate tudi delati, da ga dobite.

V zadnji številki Proletarca je bilo poročano, da je prevzel mesto upravnika sodrug Anton Slabe. Sodelujte z njim kakor ste z menoj. Jaz bom delal tudi v bodoče po svojih najboljših močeh za razširjenje Proletarca in v tem oziru bom nudil upravnistvu vso mogočo pomoč.

Pojdimo te mesece vsi na delo, da bo tekom prvih mesecev prihodnjega leta zahajal Proletarec v vse naselbine v stanovanje vsakega delavca in tako vršil agitacijsko delo za socializem in socialistično stranko. Radi predsedniških volitev imamo v prihodnjem letu več prilike za agitacijo, ki mora biti afektivna.

Naša stranka napreduje! Naše časopisje se širi! Socialistična misel zmaga! Sodrugi, naprej za našo stranko, za socializem in za socialistično časopisje!

### Workers' Party indorsirala socialistične kandidate za sodnike v Chicagi.

Odbor centralne organizacije Workers' Party v Chicagi je objavil daljšo izjavo, v kateri obsoja delovanje svojih bivših zaveznikov v Čikaški delavski fe-

deraciji, posebno njenega predsednika Fitzpatricka. Fitzpatrick in nekateri drugi voditelji čikaških unij in farmerske-delavske stranke so namreč priporočili čikaškemu delavstvu, naj glasuje za "delavske prijatelje", ki kandidirajo na demokrati in republikanski listi za sodnike v Chicagi. Ta "Labor Committee" je izbral "najboljše" može na demokrati in "najboljše" na republikanski listi in jih priporočil delavstvu. Farmerska-delavska stranka v Chicagi, kakor smo že poročali, ni postavila svojih kandidatov.

Odbor čikaške Workers' Party imenuje to akcijo unijskih voditeljev v svoji izjavi za izdajstvo. Potem preide na socialistično stranko, kateri očita neštete smrtnih grehov, nato pa apelira na komuniste, naj oddajo svoje glasove socialističnim kandidatom, "ker je socialistična stranka edina delavska skupina, ki ima svoje kandidate za sodnike."

Workers Party je bila prisiljena indorsirati naše kandidate, ker ni bila v stanju postaviti svojih. Pri zadnjih županskih volitvah je Workers party indorsirala kandidate Fitzpatrickove farmerske-delavske stranke, nad katero se je sedaj bridko razočarala.

Volitve za sodnike so se vršile dne 6. t. m. O rezultatu bomo poročali v prihodnji izdaji.



### Lenin.

Ruska revolucija je ugonobila zdravje Leninu (Iljiču Uljanovu), toda kar mu je revolucija vzela, je on nji dal.

Radi bolezn, ki ga je vrgla pred meseci ponovno na posteljo in ga nekaj časa popolnoma odtrgala od dela, se Leninovo ime ni toliko rabilo v dnevnikih kakor pred boleznijo. Toda Lenin je še vedno vodilni duh sovjetske Rusije.

Njegovi načrti za rekonstrukcijo Rusije na ekonomskem polju se skoro neizpremenjeno izvajajo. Njegova taktika za zблиžanje mušikov in delavcev se vodi naprej v interesu obojih in v interesu nove Rusije.

Slika prikazuje Lenina sedečega na vozičku za invalide. Zdravje se mu vrača in v stanju je izvrševati vedno več dela.

Izmed vseh ruskih vodilnih politikov je Iljič med ljudstvom najbolj priljubljen in mušiki so iz njega napravili legendarno osebo.



## Kako se dogodi, da pridejo nesocialisti na listo socialističnih kandidatov?

Sempatam, n. pr. v par krajih Pennsylvanije, se je dogodilo, da so kandidirali v javne urade na socialistični glasovnici ljudje, ki niso socialisti, pač pa nasprotniki uradne demokratske in uradne republikanske stranke. Tisti delavci, ki so socialisti samo na dan volitev, so se čudili in zgražali nad tem pojavom in grajali socialistično stranko mesto sebe.

Organizirani sodrugi in tisti delavci, ki se zanjajo za politiko vedo, da kandidirajo na listah demokratske in republikanske stranke tudi ljudje, ki so nasprotniki uradne demokratske in uradne republikanske stranke. "Nestranska liga" v North Dakoti, South Dakoti, Wisconsinu itd., ni hotela nominirati kandidatov pod imenom svoje stranke, ampak jih je postavila na listah starih strank. Ako so dobili pri primarnih volitvah večino glasov nad kandidati oficijelne republikanske ali demokratske stranke, so ostali na glasovnici za končne volitve. Ta način politik-propagira tudi Gompers in njegovi pristaši.

Ako bi n. pr. socialisti hoteli postaviti svoje kandidate na listi republikanske stranke, bi morali dobiti toliko nominacijskih podpisov kolikor jih zahtevajo razni volilni zakoni in ako bi potem dobili pri primarnih volitvah na glasovnici republikanske stranke večino, bi ostali na republikanski listi namesto regularnih republikancev socialisti.

Ako smejo progresivci in razni drugi psevdoradikalci invadirati kandidatne liste kapitalističnih strank, kaj ne bi smeli kapitalistični kandidati uriniti svoje kandidature na socialistično glasovnico? Kar je dovoljeno enim, je dovoljeno tudi drugim.

Ako zavéčno delavstvo noče, da se bi taki slučajji ponavljali, mora paziti, da bodo njegovi kandidati, organizirani socialisti, dobili dovolj podpisov na petičje, dovolj glasov pri primarnih volitvah in dovolj opore v kampanji za izvolitev. Kapitalisti imajo denar, s katerim kupijo agitatorje. Socialisti moramo imeti organizacijo, ki bo aktivna in močna, ki bo imela pomočnike v vsakem mestu in mestecu, v vsaki vasi in "kampi". Potem se take invazije na naše glasovnice ne bodo dogajale.

Socialistična stranka postaja močna. Kljub vsem lakozvanim "tretjim strankam", ki se jih ustanavlja nekrom zadnjih petih let, je socialistična stranka resnično "tretja" in v mnogih slučajjih "druga" stranka po svoji moči in po številu oddanih glasov. V nekaterih krajih pa je celo "prva" stranka. Dolžnost delavstva je, da si to stranko varuje. Trike kapitalističnih političarjev je treba odbijati. To se najlože zgodi, ako bomo vsak dan socialisti in ne samo na dneve volitev.

Kjer se dogodi, da kapitalisti urinejo na prej opisan način kakega svojega kandidata na našo glasovnico, ne glasujte "straight", to je za vse kandidate v koloni socialistične stranke, ampak samo za tiste, ki jih je postavila prizadeta organizacija socialistične stranke. Pri vsakem kandidatu, za katerega glasujete, je treba napraviti križ.

Kapitalistični političarji računajo na politično nezrelost delavcev, češ, ker bodo mislili, da smo tudi mi socialisti, bodo glasovali "straight" in tako tudi za nas. Pokažite jim, da se varajo! Ako je večina delavstva politično nezrela in razredno nezavedna, je socialistično delavstvo politično zrelo in razredno zavedno, in to je našim sovražnikom, ki rinejo svoje kandidate,

kakor se je dogodilo v zapadni Pennsylvaniji, na socialistično glasovnico, treba pokazati.

\*\*\*

**SODRUGI V ILLINOISU** — ne pozabite agitirati poleg Proletarca tudi za "CHICAGO SOCIALIST", glasilo socialistične stranke v Illinoisu. Naročnina: \$1.50 za celo leto, \$1 za osem mesecev. Naslov: Chicago Socialist, 1501 Warren Ave., Chicago, Ill.

Ako ne bi imeli "Proletarca", ali bi bil kateri slovenski list v tej deželi, ki bi navajal delavstvo v socialistično organizacijo in agitiral za socialistično stranko? Ali se vam ne zdi, da je Proletarec vreden vaše podpore, in bi morali tudi vi agitirati, da se ga razširi?

## Cenjenemu občinstvu v Clevelandu

naznanjam, da bom odprl  
dne 10. nov. 1923

## ново urejeno domačo pekarijo

v S. N. Domu na 6413 St. Clair Ave.

Pekel bom mnogovrstno, okusno pecivo kot kruh, pogače, biškote, paštete ("paje") in druge slaščice. Jemal bom naročila za izvrstne domače potice in pogače za godove, svatbe in druge prilike.

Se toplo priporočam za obilen obisk.

Vaš

JOHN BRADAČ, lastnik.

## Ni res tako!

V glasilu S. H. Z. z dne 25. oktobra se čita v zapisniku seje gl. odbora tudi sledeče:

“Predsednik prečita pismo glasila “Delavske Slovenije”, katera javlja, da je radi visokih cen in drugih stroškov, kateri so v zvezi z izdajanjem lista, primorana prestatiti biti v nadalje glasilo Slovenske Hrvatske Zveze (podporna organizacija s sedežem v Calumetu. —op. pisca) in sicer gre ta odlok v veljavo s prvim novembrom. Upravni odbor sprejme odpoved.”

Torej “radi visokih cen in drugih stroškov v zvezi z izdajanjem lista” je bila Slovenija “primorana” prestatiti glasilo S. H. Z.? Kaj ni S. H. Z. plačala za porabljeni prostor? Seveda je! Vzrok odpovedi je povsem drugi, ki pa ga uredništvo omenjenega lista ni hotelo navesti.

Prav radi tega, ker so z izdajanjem lista zvezani visoki stroški, je Veranič iskal pomoči pri podpornih organizacijah, kakor je S. H. Z. “Flirtal” je s starokopitneži s tem, da je objavljaj tudi cerkvene reči v svojem listu in tako delal utisk, da je Slovenija vredna podpore katoliške organizacije. Lastniku lista je bilo vseeno, od kje dobiva pomoč, glavno je, da jo je dobil. Vzel pa jo je od kapitalistov in klerikalcev enako, Zinič, tedanji glavar “Radnika”, pa je pripovedoval, kako Slovenija “stvira revolucionere” med slovenskim delavstvom. Nekateri ljudje so “pogrunтали”, da se more tudi z besedo “komunizem” delati business. Služi vsem in pobiraj denar od vseh, je bila deviza “bivših sedanjih.”

## John Bradač bo odprl moderno pekarijo v Slov. nar. domu v Clevelandu.

CLEVELAND, O. — Dobroznani sodrug John Bradač bo dne 10. nov. otvoril moderno pekarijo v clevelandskem S. N. Domu na St. Clair Ave. Odjemalca peciva v Clevelandu ga najtopleje priporočamo. Prepričani smo, da boste pri njemu dobro postreženi.

Sodrug Bradač je bil vedno aktiven v našem gibanju in zato zasluži, da ga podpremo pri njegovem podjetju, posebno še, ker nam bo nudil dobro pecivo za enake cene kakor ga dobite v drugih pekarijah.

Prijatelj.

Pravica močnejšega velja. Niso li množice ustvarjajočega ljudstva vseh narodov močnejše, kakor je šečica tiranov in izkoriščevalcev? Ne morejo li združiti svojih raztresenih moči v edinstvu, v organizaciji, in v njej doseči moči, ki premaga vsako krivično silo?

## SODRUGI V PENNSYLVANIJ!

Agitirajte za razširjenje vašega glasila “PROLETARCA”. In agitirajte tudi za vaše angleško socialistično glasilo “THE WORKER”, ki ga izdaja socialistična stranka v Pennsylvaniji. Naslovite: The Worker, P. O. Box 685, Reading, Pa. Naročnina: za celo leto \$1.50; za osem mesecev \$1. Agitirajte med vašimi ameriški tovariši delavci, da se naroče na to list.

## Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

**Največja zaloga  
boljših književnih  
del.**

## LOUIS KVEDER

(200 Walsh Bldg.)

**434 Diamond St.,  
PITTSBURGH, PA.**

Izdelujem pooblastila, kupne in darovalne pogodbe, testamente in vsa v notarski posel spadajoča dela.

## ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

## KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski  
banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue  
in vogal 19. ceste.

CHICAGO,

ILLINOIS

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00



Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.



**ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV**, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 65c. Vsi trije zvezki 541 str. 2.25

### RAZNO.

#### AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR,

letnik 1916, vezan . . . . .	40
letnik 1917, vezan . . . . .	50
letnik 1919, vezan . . . . .	50
letnik 1920, vezan . . . . .	65
letnik 1921, broširan . . . . .	50
letnik 1922, vezan . . . . .	75
letnik 1922, broširan . . . . .	50
letnik 1923, vezan . . . . .	75

**CANKARJEVA SLIKA** na dopisnicah, 2 za 5c. . . . .  
(Imamo jih dvojne vrste.)

<b>DEMOKRACIJA</b> , (Cankarjeva številka) . . . . .	.10
<b>KRES</b> , revija, l. 1922, št. 9-10. . . . .	.25
<b>KRES</b> , revija, l. 1922, št. 11-12. . . . .	.25
<b>KRES</b> , kulturni mesečnik, l. 1923, št. 2—3—4 . . . . .	.40

**NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV** . . . . . 40

**O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA**, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški) . . . . . 10

**PROLETAREC**, vezani letniki, 1919, 1921 in 1922, vsaki . . . . . 5.00

**TRIJE LABODJE**, ilustrirana revija . . . . . 25

### ANGLEŠKE KNJIGE.

<b>ANARCHISM AND SOCIALISM</b> , (Geo. Plechanoff), vezana . . . . .	.60
<b>ANCIENT LOWLY</b> , (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane . . . . .	5.00
<b>ANCIENT SOCIETY</b> , (Lewis H. Morgan), vezana . . . . .	1.50

**BRASS CHECK**, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana . . . . . 1.20

**"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS"**, (David Karsner), vezano v platno 1.20

**END OF THE WORLD**, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana . . . . . .60

**EVOLUTION OF MAN**, (Wilhelm Bölsche), vezana . . . . . .60

**EVOLUTION OF PROPERTY**, (Paul Lafargue), vezana . . . . . .60

**IOD AND MY NEIGHBOR**, (Robert Blatchford), vezana . . . . . 1.25

**GOOSE-STEP**, (Upton Sinclair). Studija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana . . . . . 2.00

**IMPERIAL WASHINGTON**, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba . . . . . 1.25

**JUNGLE**, (Upton Sinclair) povest iz čičaških klavnin . . . . . 1.20

**KARL MARX**, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana . . . . . .60

**KING COAL**, (Upton Sinclair), povest iz madnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba . . . . . 1.20

**LAW OF BIOGENESIS**, (J. Howard Moore), vezana . . . . . .60

**LIFE AND DEATH**, (Dr. E. Teichmann), vezana . . . . . .60

**OUTLINE OF HISTORY**, (H. G. Wells), vezana, 1171 strani 5.00

**PHYSICIAN IN THE HOUSE**, (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana . . . . . 2.00

**REPUBLIC OF PLATO**, vezana 1.20  
**RIGHT TO BE LAZY**, (Paul Lafargue), vezana . . . . . .60

**ROBERTS RULES OF ORDER**, vezana . . . . . 1.20

**SAVAGE SURVIVALS**, (J. Howard Moore), vezana . . . . . 1.20

**SCIENCE AND REVOLUTION**, Ernest Unterman, vezana . . . . . .60

**SOCIAL REVOLUTION**, (Karl Kautsky), vezana . . . . . .60

**STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION**, (A. M. Lewis), vezana . . . . . .60

**THEY CALL ME CARPENTER**, (Upton Sinclair), trda vezba . . . . . 1.20

**THE CRY FOR JUSTICE**, (Upton Sinclair) vezana . . . . . 1.20

**THE DREAM OF DEBS**, (Jack London) . . . . . .60

**THE PROFITS OF RELIGION**. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese . . . . . 1.20

**THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION**, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno . . . . . 2.00

**100%**. (Upton Sinclair). Povest patrijota . . . . . 1.20

**VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION**, (A. M. Lewis), vezana . . . . . .60

**THOUGHTS OF A FOOL**, (Evelyn Gladys), vezana . . . . . 1.20

Naročilom priložite poštni ali slovesni money order, ček ali gotovina za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

Vse knjige pošljamo poštnine prost. Klubom in čitalnicam, pri večjih naročilih liberalen popust.

Vsa naročila naslovite na:

**PROLETAREC**

3639 W. 26th Street,  
Chicago, Ill.

## VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoračnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvaških ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih **COLUMBIA GRAFONOL** od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvaških rekordov.

Moje geslo je:

**Zmerne cene in točna postrežba.**

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

### DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.— Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje.— Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov.— *Organizator.*

### Naša hitrost v vesoljstvu.

Če vidite dirjajoč avtomobil, nikar ne zavidajte voznika! Vi sami se veliko hitreje pomikate. Nebesa vesela partija sestoji iz solnca in osem planetov: Merkurija, Venere, Zemlje, Marsa, Jupitra, Saturna, Urana in Neptuna. Zemlja, in vi žnjo, se pomika po vsemirju približno 11 milj na sekundo ali 30,66 milj na uro. Ta naglica pa je veliko manjša od one, s katero se zemlja vrti okoli solnca. Zemlja namreč preleti 19 milj svoje poti v eni sekundi. Npravite vse svoje življenje veselo adventuro! Bodite dobre volje in v ta namen imejte vedno v hiši Trinerjevo zdravilno grenko vino! To zdravilo vas bo osvobodilo vseh želodčnih nepravil, ki so najhujša skrb v našem življenju. Isto odstrani slab tek, slabo prebavo, flatulenco, glavobole in nervoznost, ojači ves sistem in bistri vašo pamet. Joseph Triner Company, Chicago, Ill., izdeluje tudi slavno znani Trinerjev liniment in Trinerjev Cough Sedative, vprašajte vašega lekarnarja ali trgovca z zdravili za ta nadvse zanesljiva zdravila!

### SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako peto nedeljo v mesecu po seji društva Prostomislci, št. 6, SNPJ., v društveni dvorani.— Rojaki, pristopajte k naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminia, Pa.*